

STRESZCZENIE

OCENA KOMPETENCJI SPOŁECZNYCH OSÓB DOROSŁYCH Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ INTELEKTUALNĄ Z UWGLĘDNIENIEM ICH STYLU ŻYCIA

Słowa kluczowe: niepełnosprawność intelektualna, kompetencje społeczne, olimpiady specjalne.

Wstęp: Przez całe stulecia osoby z niepełnosprawnościami traktowano poniżej godności. Żyły całkowicie odosobnione nie miały żadnych praw, zdane tylko na siebie. Sytuacja dopiero zaczęła się zmieniać po drugiej Wojnie Światowej. Pojawiły się wówczas koncepcje integracji, wiek XX okazał się przełomowym w odbiorze osób z niepełnosprawnościami, które wcześniej były poniżane i całkowicie wykluczone z aktywnego życia w społeczeństwie. Wraz z tymi zmianami ewoluowała także terminologia, etiologia i kryteria wyznaczające definicję niepełnosprawności intelektualnej, która wcześniej miała pejoratywny wydźwięk. Aktualnie uwzględnia się umiejętności konceptualne, społeczne i praktyczne jednostki. Zastosowane w pracy narzędzie badawcze PAC – 1 jest w pełni zgodne z przyjętymi kryteriami oceny umiejętności osoby z niepełnosprawnością intelektualną. Udziału w sporcie, a tym samym w Igrzyskach Special Olympics przynosi ogromne korzyści sportowcom na wielu płaszczyznach w sferach: społecznej, intelektualnej, psychologicznej i fizycznej. Aktywność fizyczna ma wpływ na poziom kompetencji społecznych i włączenie społeczne (Ninot i wsp., 2000, Temple i Walkey; 2003). Bardzo istotne jest, aby społeczeństwo mogło poznać wielki potencjał osób z niepełnosprawnością intelektualną. Igrzyska Special Olympics dają taką możliwość, dodatkowo sport szczególnie w formie zespołowej i towarzyszące temu wydarzeniu spotkania z rówieśnikami, możliwości podróży i emocje – motywujące do działania dowodzą, że jest to szczególne wydarzenie dla sportowców. Zaprezentowanie osób z niepełnosprawnościami w szerszej społeczności wpłynie na zmianę świadomości społeczeństwa i pozwoli uniknąć stygmatyzacji i wykluczenia tej grupy społecznej. Uczyni osoby z niepełnosprawnością intelektualną w pełni członkami społeczeństwa, zaprezentuje humanitarne podejście do tej grupy społecznej.

Cel pracy: Celem pracy jest ocena kompetencji społecznych osób dorosłych z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym, przy uwzględnieniu stylu ich życia.

Hipoteza badawcza: Przyjęto, że sportowcy posiadają wyższe kompetencje społeczne, uwarunkowane uprawianiem sportu i spędzaniem nieustannie czasu w gronie rówieśniczym.

Pytania badawcze:

1. Czy tryb życia osób z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym różnicuje poziom kompetencji społecznych?
2. Czy specyfika dyscyplin sportowych jest czynnikiem różnicującym poziom poszczególnych sfer kompetencji społecznych?

Osoby badane: Przebadano 120 osób z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym. Do projektu badawczego zakwalifikowano 60 osób. Osoby badane podzielono na 2 grupy, ze względu na prowadzony przez nich styl życia. Grupa I (sportowcy mieszkający w DPS w Legnickim Polu, należący do sekcji sportowej „Anna” Special Olympics Polska, spędzający cały swój czas w gronie rówieśników, $n = 30$). Osoby uprawiające sport podzielono na dwie podgrupy ze względu na specyfikę uprawianych dyscyplin sportowych: I a – sport zespołowy, I b – dyscypliny indywidualne. Grupa II (uczestnicy zajęć terapii zajęciowej, spędzający w gronie rówieśników około 7 godzin dziennie, a resztę czasu w środowiskach domowych, $n = 30$). Średnia wieku w grupie I wynosiła 45,2, natomiast w grupie II 43,1 lat.

Metody badawcze: Do oceny kompetencji społecznych zastosowano inwentarz PAC-1 H.C. Gunzburga w adaptacji Tadeusza Witkowskiego. Inwentarz składa się ze 120 zadań, które wg Gunzburga określają partycypację osoby z niepełnosprawnością intelektualną w społeczeństwie.

Metody statystyczne: Do analizy statystycznej wykorzystano program Statistica 12.0 PL i arkusza kalkulacyjnego Excel. Dla wszystkich cech mierzalnych sprawdzona została ich zgodność rozkładu z rozkładem normalnym testem Shapiro – Wilka i Kołmogorowa – Smirnowa. Rozkłady odbiegały istotnie od rozkładu normalnego, stosowano zatem testy nieparametryczne. W przypadku porównań między grupami zastosowano test Manna – Whitneya (dla zmiennych o rozkładach ciągłych) oraz chi kwadrat niezależności (dla zmiennych skategoryzowanych). Do oceny wyższości kompetencji społecznych sportowców uprawiających dyscypliny indywidualne i zespołowe użyto testu Manna – Whitneya. Uzyskane

wyniki zaprezentowano przy pomocy średniej, mediany, dolnego i górnego kwartyła. Założono poziom istotności $p < 0,05$.

Wyniki: Analiza statystyczna wykazała, wyniki istotne statystycznie pomiędzy grupą I i II w dziale I obsługiwanie siebie we wszystkich sferach: zachowanie przy stole, sprawność motoryczna, toaleta i mycie, ubieranie się, na korzyść grupy I. W dziale tym grupa I zanotowała istotnie wyższe wyniki w sferze oceniającej zachowanie się przy stole. W dziale II komunikowanie się grupa I uzyskała wyższe statystycznie wyniki w obrębie sfer: język (szczególnie wyraźna różnica), ujmowanie różnic i liczby i wielkości. Grupa I a, uprawiająca dyscypliny zespołowe zanotowała wyniki istotne statystycznie w sferze język. W dziale III uspołecznienie, wyniki istotne statystycznie zaobserwowano w dwóch sferach: udział w zabawie i czynnościach domowych, na korzyść grupy I. Istotna statystycznie przewaga poziomu kompetencji społecznych u osób uprawiających dyscypliny zespołowe, I a dotyczyła powyższych dwóch sfer. W dziale IV zajęcia zanotowano istotne statystycznie różnice pomiędzy grupą I i II w sferach: ruchy palców – sprawność manualna i kontrola motoryki – zręczność. W dziale tym grupa osób uprawiających sport zespołowy uzyskała wyższe wyniki w obrębie sfery ruchy palców – sprawność manualna, w porównaniu od osób uprawiających sport indywidualny. Sportowcy trenujący zespołowo uzyskali wyższe wyniki kompetencji społecznych w działach: I, II, i III w porównaniu do sportowców trenujących dyscypliny indywidualne.

Wnioski:

1. Poziom kompetencji społecznych osób dorosłych z niepełnosprawnością intelektualną wykazuje zróżnicowanie w zależności od stylu życia. Osoby aktywne sportowo charakteryzują się wyższym poziomem kompetencji społecznych w porównaniu z osobami uczestniczącymi w zajęciach terapii zajęciowej.
2. Specyfika dyscyplin sportu jest czynnikiem różnicującym poziom sfer kompetencji społecznych. Sportowcy trenujący zespołowo posiadają wyższe kompetencje społeczne od sportowców trenujących indywidualnie w zakresie: obsługiwanie

siebie – zachowania się przy stole, komunikowania się – język, uspołecznienia – udział w zabawie, czynności domowych i dziale zajęcia –sprawności manualnej.

3. Uczestnicy terapii zajęciowej osiągnęli niższy poziom kompetencji: umiejętności praktycznych – samodzielności codziennego życia, umiejętności społecznej i zaradności, sprawności manualnej i zręczności w porównaniu do sportowców.
4. Styl życia osoby z niepełnosprawnością intelektualną jest czynnikiem wpływającym na jej poziom kompetencji społecznych. Elementy pracy zespołowej, rywalizacja, chęć zdobycia nagród, uznanie i emocje zwiększają motywację do działania podnosząc, zaradność i samodzielność osoby z niepełnosprawnością intelektualną.